

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Epistola Ad Leandrum Hispalensem Episcopum in expositionem Libri B.
Job.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

S. GREGORII

P A P Æ

LIBRI MORALIUM,

S I V E

EXPOSITIO IN LIBRUM B. JOB.

E P I S T O L A

Ad Leandrum Hispalensem Episcopum in expositionem
Libri B. Job.

*Reverentissimo & sanctissimo fratri suo Leandro coepiscopo,
Gregorius servus servorum Dei.*

Io. Diac.
lib. 1. de
vita S.
Gregorij
c. 27.

DUDUM te, frater beatissime, in Constantinopolitana urbe cognoscens, cum me illic Sedis Apostolicæ responsa constringerent, & te illic injuncta pro causis fidei Visigothorum legatio perduxisset, omne in tuis auribus, quod mihi de me displicebat, exposui: quoniam diu longæque conversionis gratiam distuli, & postquam cælesti sum desiderio afflatus, sæculari habitu contegi melius putavi. Aperiebatur enim mihi jam tunc de æternitatis amore quod quærerem: sed inolita me consuetudo devinerat, ne exteriorem cultum mutarem. Cumque adhuc me cogeret animus, præsentī mundo quasi specie tenuis deservire; cæperunt multa contra me ex ejusdem mundi cura succrescere, ut in eo jam non specie, sed (quod est gravius) mente retinerer. Quæ tandem cuncta sollicitè fugiens, portum monasterij petii: & relictis quæ mundi sunt, ut frustra tunc credidi, ex hujus mundi naufragio nudus evasi. Quia enim plerumque navem incautè religatam, etiam de sinu tutissimi littoris unda excutit, cum tempestas excrevit: repente me sub prætextu Ecclesiastici ordinis, in causarum sæcularium pelago reperi; & quietem monasterij, quia habendo non fortiter tenui, quàm strictè tenenda fuerit, perdendo cognovi. Nam cum mihi ad percipiendum sacri Altaris ministerium, obedientiæ virtus opponitur, hoc sub Ecclesiæ colore susceptum est, quod si inultè liceat, iterum fugiendo deslectatur. * Post quæ nolenti mihi atque renitenti, cum grave esset hoc Altaris ministerium, etiam pondus est curæ Pastoralis injunctum. Quod tantò nunc * gravius tolero, quantò me ei imparē sentiens, in nulla fiducia consolatione respicio. Quia enim mundi jam tempora, malis crebrescentibus, termino propinquantē turbam.

S. Greg. Tom. I.

ta sunt; nos, qui internis mysteriis deservire credimur, curis exterioribus implicamur: sicut eo quoque tempore, quo ad ministerium Altaris accessi, hoc de me, ignorante me, actum est, ut sacri Ordinis pondus acciperem, * quò in terreno palatio licentiùs excubarem. Ubi me scilicet multi ex monasterio fratres mei, germana vincti charitate, secuti sunt. Quod divina factum dispensatione conspicio, ut eorum semper exemplo ad orationis placidum litus quasi anchoræ fune restringerem, cum causarum sæcularium incessabili impulsu fluctuarem. Ad illorum quippe confortium, velut ad tutissimi portus * sinum, post terreni actus volumina fluctusque fugiebam: & licet illud me ministerium ex monasterio abstractum, à pristina quietis vita mucrone suæ occupationis extinxerat; inter eos tamen per studiosam lectionis aliquum quotidianam me aspiratio compunctionis animabat. Tunc eisdem fratribus, etiam cogente te, placuit, sicut ipse meministi, ut librum beati Job exponere importuna me petitione compellerent; & prout veritas vires infunderet, eis mysteria tantæ profunditatis aperirem. Qui hoc quoque mihi in onere suæ petitionis addiderunt, ut non solum verba historię per allegoriarum sensum excuterem, sed allegoriarum sensus protinus in exercitium moralitatis inclinarem; adhuc aliud gravius adjungentes, ut intellecta quæque testimoniis cingerem; & prolata testimonia, si implicita fortasse viderentur, interpositione superaddite expositionis enodarem.

Mox verò, ut in obscuro hoc opere, ante nos hæcenus indiscussio, ad tanta me pertrahi ac talia cognovi, solo auditu pondere victus, fateor, lassatusque succubui. Sed repente inter formidinem devotionemque deprehensus, cum in largiorem numerum oculos mentis attollerem, cunctatione post-

* al. quæ tenuis.

* al. sinum terreni.

11

A

* al. Quod de frat. in. c. pro- cedebat, vel char. imp. Marc. 7. d. Sap. 10. d. Num. 22.

posita, illico certus attendi: quia impossibile esse non poterat, * quod de fraternis mihi cordibus charitas imperabat. Fore quippe idoneum me ad ista desperavi: sed ipsa mea desperatione robustior, ad illum spem protinus erexi, per quem aperta est lingua mutorum, qui linguas infantium facit disertas: qui immensos brutoque afina ruditus, per sensatos humani colloquii distinxit modos. Quid igitur mirum, si intellectum stulto homini præbeat, qui veritatem suam, cum voluerit, etiam per ora jumentorum narrat? Hujus ergo robore considerationis accinctus, ariditatem meam ad indagandum fontem tantæ profunditatis excitavi. Nam quamvis eorum, quibus exponere compellebar, longè me vita transcenderet, injuriosum tamen esse non credidi, si fluente usibus hominum plumbi fistula ministraret. Unde mox eisdem coram positus fratibus priora libri sub oculis dixi: & quia tempus paulò vacantius reperi, posteriora tractando dictavi. Cumque mihi spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita ut inventa sunt, nonnulla derelinquens, ea quæ me loquente excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composui: quia & cum postrema dictarem, quo stylo prima dixeram, sollicitè attendi. Egi ergo, ut & ea quæ locutus sum, studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictatus erigerem; & ea quæ dictaveram, non longè à colloquentis sermone discreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili res non dissimilis formaretur; quamvis tertiam hujus operis partem ut colloquendo protuli, pene ita dereliqui: quia cum me fratres ad alia pertrahunt, hanc subtilius emendari noluerunt. Quibus nimirum multa jubentibus, cum parere modò per expositionis ministerium, modò per contemplationis ascensum, modò per moralitatis instrumentum volui, opus hoc per triginta & quinque volumina extensum in sex codicibus explevi. Unde & in eo sepe quasi postponere ordinem expositionis invenior: & paulò diutius contemplationis latitudini ac moralitatis infuso. Sed tamen quisquis de Deo loquitur, curet necesse est, ut quidquid audientium mores instruit, rimetur: & hunc rectum loquendi ordinem deputet, si cum oportunitas ædificationis exigit, ab eo se, quod loqui cœperat, utiliter derivet. Sacri enim tractator eloquii morem fluminis debet imitari. Fluvius quippe dum per alveum defluit, si valles concavas ex latere contingit, in eas protinus sui impetus cursum diverfit, cumque illas sufficienter impleverit, repente se in alveum refundit. Sic nimirum, sic divini Verbi esse tractator debet: ut cum de qualibet re differit, si fortasse juxta positam occasionem congruæ ædificationis invenerit, quasi ad vicinam vallem lingue undas intorqueat: & cum subjunctæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propositi alveum recurat.

III. Sciendū verò est, quòd quædam historica expositione transcurramus; & per allegoriam quædam typica investigatione perferuntur; quædam per sola allegorice moralitatis instrumenta discutimus; nonnulla autem per cuncta simul sollicitius exquiscentes, tripliciter indagamus. Nam primùm quidem fundamenta historice ponimus: deinde per significationem typicam, in arcem fidei fabricam mentis erigimus: ad extremum quoque per moralitatis gratiam quasi superducto ædificium colore vestimus. Vel certè quid veritatis dicta, nisi rescindenda mentis alimenta credenda sunt? Quæ modis alternantibus multipliciter differendo, ferculum ori offerimus, ut invitati lectoris quasi convivæ nostri fastidium repellamus, qui dum sibi multa oblata considerat, quod elegantius decernit, assumat. Aliquando verò exponere aperta historice verba negligimus; ne tardius ad obscura veniamus. Aliquando autem intelligi juxta litteram nequeunt; quia su-

A perficere tenus accepta nequaquam instructionem legentibus, sed errorem gignunt. Ecce etenim dicitur: *Sub quo curvantur qui portant orbem.* Et de tanto viro quis nesciat, quòd nequaquam vanas Poëtarum fabulas sequitur, ut mundi molem subvehi giganteo sudore suspicetur? Qui rursus pressus percussionibus dicit: *Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.* Et quis rectum sapiens credat virum tanti præconii, quem videlicet constat ab æterno judice præmia pro patientiæ virtute recipere, decrevisse inter verbera suspendio vitam finire? Aliquando etiam, ne fortasse intelligi juxta litteram debeant, ipsa se verba littere impugnant. Ait namque: *Pereat dies in quantum sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.* Et paulò post subjicit: *Occupet eam caligo, & involvatur amaritudine.* Atque in ejusdem noctis maledictione subiungit: *Sit nox illa solitaria.* Qui nimirum nati-vitatis dies, ipso impulsu temporis evolutus, stare non poterat.

IV. Quo igitur pacto hunc involvi caligine optabat, * qui elapsus, jam non erat: & tamen si in rerum natura subsisteret, sentire amaritudinem nequaquam posset? Constat ergo, quòd nullo modo de die insensibili dicitur: qui sensu percipi amaritudinis optatur. Et si conceptionis nox reliquis noctibus conjuncta discesserat, quo pacto hanc fieri solitariam exoptat? Quæ ut à lapsu temporis figi non potuit: ita etiam nec à reliquarum noctium conjunctione separari. Qui rursus dicit: *Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam?* & tamen paulò superius dixerat: *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.* Quis autem nesciat salivam facilius posse glutiri, quàm cibum? Qui itaque se sumere cibum denunciat, incredibile est valde quo ordine glutire posse salivam negat. Atque iterum dicit: *Pecavi, quid faciam tibi o cussos hominum? vel eerte: Consumera me vis peccatis adolescentiæ meæ?* Et tamen alia responsione subiungit: *Nec enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Quo ergo pacto à corde suo minimè in omni vita reprehenditur, qui peccasse se publica voce testatur? Neque enim simul unquam conveniunt culpa operis, & irreprehensibilitas cordis. Sed nimirum verbaliter, dum collata sibi convenire nequeunt, aliud in se aliquid quod queratur ostendunt, ac si quibusdam vocibus dicant: Dum nostra nos conspiciet superficie destrui, hoc in nobis quærit, quod ordinatum sibi congruens apud nos valeat inveniiri. Aliquando autem qui verba accipere historia juxta litteram negligit, oblatum sibi veritatis lumen abscondit: cumque laboriosè invenire in eis aliud intrinsecus appetit, hoc quod foris sine difficultate assequi poterat, amittit. Sanctus namque vir dicit: *Si negavi quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: si despei præterierunt, eo quòd non haberit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.* Quæ videlicet si ad allegorice sensum violenter inflectimus, cuncta ejus misericordie facta vacuumus. Divinus etenim sermo sicut mysteriis prudentes exercet, sic plerumque superficie simplices refovet. Habet in publico unde parvulos nutriat: servat in secreto unde mentes sublimium in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluvius, ut ita dixerim, planus & altus, in quo & agnus ambulet, & elephas naret. Ut ergo uniuscujusque loci oportunitas postulat, ita se per studium expositionis ordo immutat: quatenus tantò verius sensum divinæ locutionis inveniat, quantò ut res quæque exegerit, se per causarum species alternat. Quam videlicet expositionem recensendam tuæ beatitudini, non quia velut dignam debui, sed quia te petente memini promississe, transmisit. In qua quidquid tua sanctitas tepidum incultumque repererit, tantò mihi celerrimè indul-

geat, quando hoc me ægrum dicere non ignorat. A Nam dum molestia corpus atteritur, afflictæ mente etiam dicendi studia languescunt. Multa quippe anorum jam curricula devolvuntur, quod crebris viscerum doloribus, crucior: horis momentisque omnibus fracta stomachi virtute lassescit: lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhele Inter quæ dum sollicitus penso, quia scriptum est: *Omnis filius, qui à*

Heb. 12. Deo recipitur, flagellatur: quod malis presentibus durius deprimor, eò de æternis certius præsumptione respiro. Et fortasse hoc divina providentiæ consilium fuit, ut percussum Job percussus exponerem, & flagellati mentem melius per flagella sentirem.

V. Sed tamen rectè considerantibus liquet, quia ad veritate non modica, laboris mei studiis in hoc molestia corporalis obsistit: quod carnis virtus cum locutionis ministerium exhibere vix sufficit, mens dignè non potest intinquare quod sentit. Quidnamque est officium corporis, nisi organum cordis: Et quamlibet peritus sit cantandi artifex, explere artem non valet, nisi ad hanc sibimet ministeria exteriora concordent: quia nimirum canticum, quod docta manus imperat, quassata organa propriè non resulant: nec artem status exprimit, si scissa rimis fistula stridet. Quando itaque gravius expositionis meæ qualitas

premitur, in qua dicendi gratiam sic fractura organi dissipat, ut hanc peritiam ars nulla componat? Quæso autem, ut hujus operis dicta percurrens, in his verborum folia non requiras: quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosa loquacitatis levitas studiosè compefitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti proculdubio scimus, quia quoties in foliis male lætæ fegetis culmi proficiunt, minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Unde & ipsam loquendi artem, quam magisteria disciplinæ exterioris insinuant, servare desepxi. Nam sicut hujus quoque epistolæ tenor enunciat, non metacissimi collisionem fugio, non barbarissimi confusionem devito, situs * motusque & præpositionum casus servare contemno: quia indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hæc ab * aliis interpretibus in scripturæ sacræ auctoritate servata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio ortitur, dignum profectò est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. Novam verò translationem dissero: sed ut comprobationis causa exigit, nunc novam, nunc veterem per testimonia assumo; ut quia Sedes Apostolica, cui Deo auctore præfideo, utraque utitur, mei quoque labor studii ex utraque fulciatur.

Deut. 15.

Prosper. de vit. c. 74. lib. 3. ca. ult. Dist. 38. c. indignum. * al. mo. dosque * al. ullis

SANCTI GREGORII
PRÆFATIO
IN EXPOSITIONEM LIBRI B. IOB.

De qua stirpe, quo tempore fuerit Iob.

CAPVT PRIMVM.

INTER multos sæpe quæri solet, quis libri beati Job scriptor habeatur. Et alii quidem Moysen, alii unum quemlibet ex Prophetis scriptorem hujus operis fuisse suspicantur. Quia enim in libro Geneleos Jobab de stirpe Esau descendisse, & Bale filio Beor in regnum successisse describitur: hunc beatum Job longè ante Moyfi tempora extitisse crediderunt, morem profectò sacri eloqui nescientes; quia in superioribus suis partibus solet breviter longè post secutura perstringere, cum studet ad alia subtiliùs * enuncianda properare. Unde & illic Jobab, priusquam reges in Israël existerent, fuisse memoratur. Nequaquam ergo extitisse ante legem cognoscitur, qui Israëlitarum Judicium tempore fuisse signatur. Quod dum quidam minus cautè considerant, Moysen gestorum illius quasi longè antepositi scriptorem putant: ut videlicet is, qui potuit ad eruditionem nostram legis præcepta edere, ipse credatur etiam ex gentilis viri historia, virtutis ad nos exempla mandasse. Nonnulli verò, ut dictum est, scriptorem hujus operis unum quemlibet ex prophetis arbitrantur: asserentes, quòd nullus tam mystica Dei verba cognoscere potuit, nisi cujus mentem prophetiæ spiritus ad superna sublevavit. Sed quis hæc scripserit, valde supervacue queritur: cum tamen auctor libri Spiritus sanctus fideliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictavit. Ipse scripsit, qui & illius operis inspirator extitit, & per scribentis vocem imitanda ad nos ejus facta transmisit. Si magni cujusdam viri susceptis epistolis legeremus verba, eaque quo calamo fuissent scripta, quæreremus: ridiculum profectò esset, si non epistolarum auctorem scire sensumque cognoscere, sed quali calamo earum verba impressa S. Greg. Tom. 1.

Gen. 36.

* al. e. numera. randa.

A fuerint, indagare studeremus. Cum ergo rem cognoscimus, ejusque rei Spiritum sanctum auctorem tenemus, quia scriptorem quærimus, quid aliud agimus, nisi legentes litteras, de calamo perscrutamur? Arbitrari tamen veriùs possumus, quòd idem beatus Job, qui certamina spiritualis pugnae sustinuit, etiam consummata suæ victoriae gesta narravit. Nec movere debet, quòd in eodem libro dicitur, Dixit Job: vel hæc, atque illa pertulit Job. Moris enim Scripturæ sacræ est, ut ipsi, qui scribunt, sic de se in illa quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quòd Moyses ait: *Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra.* Hinc Joannes dicit: *Discipulus ille, quem diligebat Iesus.* Hinc Lucas ait: *Quòd ambularent duo ex discipulis in via, Cleophas, & alius. Quem profectò alium, dum tam studiosè tacuit, ut quidam dicunt, quid nisi seipsum fuisse monstravit? Scriptores igitur sacri eloqui, qui impulsu sancti Spiritus agitantur, sic de se in illo testimonium quasi de aliis proferunt. Spiritus ergo sanctus per Moysen locutus est de Moysè: Spiritus sanctus per Joannem locutus est de Joanne. Paulus quoque quia non ex seipso loqueretur, insinuat dicens: *An experimentum queritis eius, qui in me loquitur, Christus?* Hinc est quòd Angelus, qui Moyfi apparuisse describitur, modò Angelus, modò Dominus memoratur. Angelus videlicet, propter hoc, quòd exterius loquendo serviebat: Dominus autem dicitur, quia interiùs præfidens loquendi efficaciam ministrabat. Cum ergo loquens ab interiori regitur, & per obsequium Angelus, & per inspirationem Dominus nominatur. Hinc David ait: *Attendite popule meus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei. Non enim lex David, aut populus David erat:**

Na. 12.

10. 19. 6

Luc 24.

1. Cor. 6

1. a

Ps. 77.

A ij